

ความเรียงว่าด้วยต้นกำเนิดและรากฐานแห่งความไม่เท่าเทียมกันของมวลมนุษยชาติ

Discourse on the Origin and Basis of Inequality Among Men

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ)

Phramaha Khwanchai Kittimethi (Hemprapai)

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Buddhapanya Sri Thawaravadhee Buddhist College

E-Mail: Kittimete@gmail.com

ผู้แต่ง : รูสโซ,ฌองฌาคส์ ค.ศ.1712-1778

ผู้แปล : ศุภชัย ศุภผล,

ครั้งที่พิมพ์ : พิมพ์ครั้งที่ 1

พิมพ์ลักษณ์ : กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์, 2555

ISBN: 9789743157844

บทนำ

หนังสือเรื่อง “ความเรียงว่าด้วยต้นกำเนิดและรากฐานแห่งความไม่เท่าเทียมกันของมวลมนุษยชาติ” แปลมาจากหนังสือเรื่อง Discourse on the Origin and Basis of Inequality Among Men ซึ่งเขียนโดย ฌอง ฌากส์ รูสโซ แปลโดย ศุภชัย ศุภผล พิมพ์ที่สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ ปี พ.ศ.2555 จำนวนหน้า 152 หน้า เป็นหนังสือที่ผู้แปลต้องการจะเชื่อมโยงแนวคิดของรูสโซกับงานชิ้นอื่นๆ ที่เขียนขึ้นในยุคต่อๆ มา เพราะว่างานเขียนชิ้นนี้มีส่วนที่จะทำให้เราเข้าใจแนวคิดสำคัญของรูสโซในด้านปรัชญาการเมืองได้เป็นอย่างดี โดยได้แบ่งเนื้อหาหนังสือประกอบด้วย อัตชีวประวัติและผลงานโดยย่อของรูสโซ คำนำผู้ประพันธ์ อารัมภบท ส่วนที่หนึ่ง และ ส่วนที่สอง

เนื้อหา

1. อัตชีวประวัติและผลงานโดยย่อของรูสโซ

ฌอง ฌากส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) เกิดเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ.1712 ที่นครรัฐเจนีวา แม่เสียชีวิตตั้งแต่วัยเด็กจึงต้องอยู่กับพ่อและพี่ชายที่ต่อมาหนีออกจากบ้านไป รูสโซในวัยเด็กนั้นได้รับการปลูกฝังให้อ่านหนังสือโดยหนังสือที่เขาชอบมากที่สุดคืองานของพลูตาร์ค เรื่องประวัติบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ถึงขนาดกล่าวไว้หนังสือของเขาเองเรื่อง คำสารภาพ (The Confession) ว่า หนังสือของพลูตาร์คนั้นเป็นหนังสือที่ข้าพเจ้าชื่นชอบที่สุด ข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือเล่มนี้จนจบไม่รู้ก็เที่ยวต่อกี่เที่ยว ข้าพเจ้าอ่านมันซ้ำแล้วซ้ำเล่า การอ่านหนังสือพวกนี้ทำให้ข้าพเจ้ามีจิตใจที่รักอิสระและนิยมระบอบสาธารณรัฐ อีกทั้งมีนิสัยที่ไม่ยอมสงบให้ใครและหยิ่งทะนง ตลอดจนไม่ยอมให้ใครมากดหัวเอาตัวลงเป็นทาส

ชีวิตของรูสโซเปลี่ยนแปลงเมื่อบิดาของท่านได้หลบหนีออกไปจากเจนีวาทำให้รูสโซต้องอยู่ในความอุปการะของลุง และเมื่ออายุได้สิบสามปีจึงไปเป็นเด็กฝึกงาน ซึ่งช่วงนี้เองถือว่าทำให้เกิดอิทธิพลทางความคิดกับรูสโซอย่างมากทั้งสภาพที่อดอยากจนต้องลักขโมย เขาได้ตั้งข้อสังเกตว่าสิ่งเหล่านี้เกิดจากสภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดทั้งสิ้นหาใช่เกิดมาจากตัวของรูสโซเอง เพราะแต่ก่อนเขาไม่เคยคิดที่จะทำความชั่วเลย แต่ด้วยสภาพแวดล้อมที่โหดร้ายทำให้เขาต้องทำชั่ว นับเป็นแก่นความคิดในงานเขียนของรูสโซ และหลังจากนั้นรูสโซได้รับความช่วยเหลือจากบาทหลวงตลอดทั้งได้รับการดูแลจากมาตาม เดอ วาแร็งส์และได้รับความรู้เรื่องดนตรี คณิตศาสตร์ ปรัชญา ประวัติศาสตร์ เทววิทยาจากห้องสมุดของมาตาม และบาทหลวง หลังจากนั้นเขาก็เริ่มมีการตีพิมพ์ผลงานชิ้นแรกในปี ค.ศ.1742 เป็นบทละครเพลงชื่อว่า “ผู้ที่รักตนเอง” ต่อมาก็เริ่มมีการเขียนบทความวิชาการเรื่อง ความเรียงว่าด้วยเศรษฐกิจการเมือง (The Discourse on Political Economy) โดยการชักชวนของบรรณาธิการ ก่อนที่รูสโซจะก้าวมาเป็นนักคิดทางการเมืองในปี ค.ศ.1753 จากการร่วมประท้วงเรื่องความภายใต้ชื่อเรื่อง “อะไรคือต้นกำเนิดของความไม่เท่าเทียมกันใน

หม่มมนุษย์ และความไม่เท่าเทียมกันนั้นเป็นไปตามกฎธรรมชาติหรือไม่” โดยผลงานของรุสโซไม่ได้รับรางวัลใดๆ แต่ถือว่าเป็นผลงานที่มีความสำคัญชิ้นหนึ่ง

งานเขียนของรุสโซในชิ้นต่อๆ มาได้กลายเป็นปัญหาให้เขาทั้งแง่ของวิธีที่คิดที่ขัดแย้งกับนักคิดยุคส่องสว่างทางปัญญา (Enlightenment) จนสร้างปัญหาให้กับรุสโซด้วยการถูกกล่าวหาว่าหลอกลวงศาสนาจนเขาเกือบเอาตัวไม่รอด เขาเคยไปอาศัยกับเดวิด ฮิวมนักปรัชญาชาวอังกฤษ แต่ก็ต้องย้ายอยู่ตลอดเพื่อหนีเจ้าหน้าที่ สุดท้ายเขาก็กลับมาสู่ปารีสอีกครั้ง และในปีนั้นเขาก็เขียนหนังสือเรื่อง คำสารภาพ (The Confession) และได้แจกจ่ายไปทั่ว ในช่วงบั้นปลายชีวิต ในปี ค.ศ.1776 เขามีอาการทางประสาท และเขาเสียชีวิตที่ปารีสในปี ค.ศ.1778 เขาถือว่ามีอิทธิพลสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสในปี ค.ศ.1789

2. คำนำผู้ประพันธ์

เนื้อหาส่วนนี้ได้กล่าวถึงหัวข้อเกี่ยวกับมนุษย์ไว้ในประเด็นที่พอสรุปได้ ดังนี้

ประเด็นเรื่องธรรมชาติมนุษย์ ผู้เขียนตั้งคำถามว่าสภาวะธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ โดยพิจารณาถึงการให้เหตุผลและความรู้จะทำให้เราห่างไกลจากสภาวะธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ และการหาคำตอบด้วยการสืบสาวหาจุดกำเนิดของการแบ่งแยกมนุษย์ออกจากกัน รุสโซแสดงความวิตกกังวลว่าไม่มีทางที่ใครจะสามารถตอบปัญหานี้ได้จริง จำเป็นต้องอาศัยการร่วมมือกันระหว่างปัญญาและเจตจำนงที่ดีของทุกคนในการทำให้สำเร็จ และการหาคำตอบเรื่องสิทธิตามธรรมชาติว่าควรถูกจำกัดไว้แค่ไหน อย่างไร

ประเด็นเรื่องกฎของมนุษย์ กฎธรรมชาตินั้นอาจไม่ใช่กฎสำหรับมนุษย์ ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องมีกฎหมาย และนักคิดส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีความเห็นเป็นอันเดียวกัน ทำให้กฎหมายต้องบัญญัติขึ้นโดยคนที่มีเหตุผลดีที่สุด แต่สิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดเป็นความเพียรพยายามที่จะรวมกันระหว่างปัญญาและเจตจำนงดีของทุกฝ่ายเพื่อจะนำไปสู่ความสำเร็จได้ในที่สุด

ประเด็นปัญหาเรื่องข้อจำกัดของมนุษย์ เนื่องจากข้อจำกัดของมนุษย์ด้านสติปัญญาทำให้ควรจะมีการพิจารณาถึงเรื่องสิทธิตามธรรมชาติว่าควรจะต้องศึกษาผ่านกฎธรรมชาติ ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่พอใจขึ้นเป็นธรรมดากับมนุษย์จึงทำให้เกิดข้อขัดแย้งกัน แต่คนที่พยายามจะแก้ไขยังเชื่อมั่นในมนุษย์ด้านศีลธรรมคือเป็นสิ่งที่สติปัญญาและมีอิสระ ผู้สามารถจะใช้ความรู้เป็นแสงสว่างนำทางได้

ประเด็นเรื่องการพัฒนาของมนุษย์ เมื่อนักคิดพยายามเสนอกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นแต่ลืมเรื่องประโยชน์ส่วนรวมจึงทำให้เกิดผลกระทบตามมา ทั้งนี้มาจากการไม่ร่วมกันสร้างค่านิยมที่ถูกต้องร่วมกัน และเห็นประโยชน์ร่วมกันก่อน และที่สำคัญต้องหันมาพิจารณาเรื่องจิตวิญญาณของมนุษย์ เพื่อช่วยให้เราสามารถก้าวข้ามอารมณ์ส่วนตัว และเข้าถึงธรรมชาติอันเกิดจากการพัฒนาเหตุผลไปสู่ความสำเร็จทางธรรมชาติดอย่างแท้จริง ด้วยการสร้างมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ก่อนที่จะกลายเป็นนักปรัชญา เริ่มด้วยการศึกษาความต้องการอันแท้จริงของมนุษย์ เพื่อลบล้างความคิดต่างๆ อันจะเป็นต้นตอไปสู่ความไม่เสมอภาค เป็นการสลัดทั้งคราบมายาออกไปแล้วสร้างตัวตนขึ้นมาบนสิ่งที่ไม่สั่นคลอนได้อีก แต่ปัจจุบันไม่ได้มีการ

ศึกษาอย่างจริงจัง และเรียนรู้ความสามารถตามธรรมชาติ จึงไม่มีทางที่เราจะประสบความสำเร็จในการกำหนดเอกลักษณ์ของมนุษย์ได้

3. อารัมภบท

เนื้อหาส่วนนี้ผู้เขียนได้เริ่มต้นด้วยการเสนอประเภทความไม่เท่าเทียมของมนุษย์ไว้ 2 ประเภทคือ ก. ความไม่เท่าเทียมกันที่เป็นไปตามธรรมชาติหรือความไม่เท่าเทียมกันทางกายภาพ เช่น อายุ สุขภาพ ร่างกาย รวมถึงคุณสมบัติของจิตหรือวิญญาณ ข. ความไม่เท่าเทียมกันทางศีลธรรมหรือทางการเมือง เป็นการสมมติขึ้นของมนุษย์ เช่น ความร่ำรวย เกียรติ ตระกูล อำนาจ เป็นต้น โดยผู้ประพันธ์ถือว่า การตั้งคำถามถึงความไม่เท่าเทียมตามธรรมชาตินั้นเป็นเรื่องไร้ประโยชน์เพราะมีปรากฏอยู่แล้ว แต่ควรเน้นไปที่คำถามว่า สิทธิที่ให้เกิดการใช้กำลัง และสิ่งตามธรรมชาติมาอยู่ใต้กฎหมาย หรือมนุษย์แลกสันติสุขจอมปลอมด้วยสันติสุขของตนเอง

ปัญหาดังกล่าวเป็นการชี้ให้เห็นว่านักปรัชญาเป็นผู้พยายามหาธรรมชาติของมนุษย์ แต่ไม่ได้ไตร่ตรองให้ดี ทำให้เกิดปัญหาเรื่องคนเชื่อมั่นในสิทธิทางธรรมชาติที่ตนเองมีและพยายามเสนอตัวแสดงความเป็นเจ้าของ จนถึงขนาดว่า มนุษย์ในสภาวะธรรมชาติเป็นสถานการณ์ที่คนแข็งแรงที่สุดจะมีอำนาจเหนือคนที่อ่อนแอที่สุด

ผู้เขียนกำลังตั้งข้อสงสัยกับนักปรัชญาที่พยายามเสนอแนวคิดมนุษย์ในฐานะที่เกี่ยวกับความต้องการ ความละโมภ การกดขี่ ความต้องการอันแรงกล้า และความหึงผยองที่มนุษย์นำเสนอผ่านศาสนา ทำให้อาจเป็นไปได้ที่มนุษย์ไม่เคยคิดถึงมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติที่บริสุทธิ์จริงๆ ซึ่งประเด็นนี้ทำให้ผู้ประพันธ์ต้องการจะเสนอสมมุติฐานที่อยู่บนหลักของเหตุและผลต่อคำถามที่ว่า มนุษย์นั้นจะมีธรรมชาติเช่นไร ถ้ายังคงถูกทิ้งให้อยู่ในสภาวะที่มันเป็น โดยอาศัยนักปรัชญาก่อนหน้านั้นเป็นเหมือนครูผู้แนะนำเรื่องเล่านี้มาก่อน

หนังสือเล่มนี้จึงต้องการเสนอธรรมชาติจริงๆ และชี้ให้เห็นถึงการที่รัฐเข้ามามีส่วนต่อชีวิตนั้นทำให้เราเลวร้ายลงกว่าเดิม ต้องประสบกับความทุกข์เข็ญอย่างใหญ่หลวงอย่างไร

4. ส่วนที่หนึ่ง

ผู้เขียนพยายามอธิบายถึงปัญหาและระเบียบวิธีวิจัย ว่า ปัญหานั้นมาจากเรื่องข้อจำกัดของความคิดในเรื่องธรรมชาติที่มีอย่างจำกัดทั้งการสังเกต เปรียบเทียบ จึงเป็นการนำเสนอสมมุติฐานเกี่ยวกับมนุษย์ตามสภาวะธรรมชาติในปัจจุบันเป็นหลัก ด้วยอาศัยการสังเกตจากการใช้ขายืน ใช้มือจับสิ่งของ สามารถมองดูสิ่งรอบตัวและสำรวจเท่าที่ทำได้ ซึ่งอาจแยกให้เห็นประเด็นสำคัญในส่วนที่หนึ่ง ดังนี้

ก. ปัญหาความไม่เท่าเทียมจากสมมติฐานทางธรรมชาติ

มนุษย์ไม่มีสัญชาตญาณเฉพาะของตน แต่การปรับตัวของเขาตามสัตว์อื่นทั้งหลายก็ทำให้เขาสามารถที่จะกินอาหารได้หลากหลายชนิดซึ่งสัตว์อื่นไม่สามารถทำได้ ผลคือ มนุษย์สามารถมีชีวิตและดูแลตัวเองได้ดีกว่าสัตว์อื่น

มนุษย์มีร่างกายอ่อนแอจึงจำเป็นต้องพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งและหนักแน่น โดยธรรมชาติปฏิบัติต่อมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันทำให้ร่างกายและจิตใจเข้มแข็งและทำลายเด็กที่ไม่เข้าเกณฑ์ที่จะมีชีวิตอยู่

มนุษย์สามารถจัดการกับทุกอย่างในธรรมชาติได้ ยกเว้น 3 อย่างคือ ความทารุณ ความชรา และความเจ็บไข้ 2 อย่างแรกเป็นสิ่งที่พบเจอได้ในสัตว์ทุกชนิด ยกเว้นอย่างสุดท้ายที่จะพบได้กับมนุษย์ที่อยู่ในสังคมเท่านั้น โดยเขาตั้งเป็นคำถามว่า แน่ใจได้แค่ไหนว่า ในดินแดนที่ความรู้ทางการแพทย์ยังไม่ก้าวหน้าอายุขัยของประชากรในดินแดนนั้นจะสั้นกว่าดินแดนที่มีความรู้เจริญก้าวหน้าด้านการแพทย์

ความไม่เท่าเทียมเกิดขึ้นจากการที่คนบางคนทำงานอย่างหนัก เพราะความต้องการอยากได้นั้นได้นี่ ขณะที่คนรายก็กินอาหารที่ปรุงอย่างดีที่อาจทำให้เกิดปัญหาเรื่องระบบต่างๆ ในร่างกายได้ ทั้งหมดนี้อาจมองได้ว่าเราคือผู้ที่นำโรคร้ายมาสู่ตนเอง ฉะนั้น มนุษย์ในสภาวะธรรมชาตินี้จึงมีความจำเป็นเพียงเล็กน้อยที่จะต้องได้รับการรักษา ผู้เขียนยกกรณีคนป่าที่แม้ไม่มียาแบบคนเมือง ก็สามารถปล่อยให้หายตามธรรมชาติเขาไม่มีอะไรต้องกลัวนอกจากโรคร้ายเท่านั้น

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ก็เหมือนสัตว์ป่าที่ถูกเลี้ยงไว้กับอยู่ในป่าจะมีรูปร่างต่างกัน มนุษย์ก็ไม่ต่างกัน เมื่อถูกพันธุกรรมการไว้ก็จะกลายเป็นสัตว์อ่อนแอไปในที่สุด และความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นมักเป็นว่ามนุษย์พยายามมักจะสร้างข้าวของเครื่องใช้สำหรับตัวเองดีกว่าสัตว์อื่น ขณะที่ธรรมชาติมอบให้ทุกอย่างอย่างเท่าเทียม แต่เขาก็กังมืองว่า มนุษย์นั้นแตกต่างจากสัตว์ตรงที่มีพลังของเจตจำนงหรือพลังในการตัดสินใจที่จะเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีประสิทธิภาพ

ขณะที่สัตว์ตั้งแต่แรกเกิดจนตายแทบจะไม่มีอะไรพัฒนาหรือสูญเสียสิ่งใดไปเลย แต่มนุษย์นั้นพยายามจะพัฒนาตัวเองตลอดเวลาทั้งเรื่องปัญญา ความรู้ต่างๆ จนนานวันไปเขาเหล่านั้นก็กลายเป็นทรราชเหนือตนเองและเหนือธรรมชาติ

มนุษย์ตามธรรมชาตินี้มีเพียงแรงกระตุ้นอันเกิดจากความปรารถนาทางกายภาพ สิ่งประเสริฐของพวกเขาก็คืออาหาร เพศหญิง และการนอนหลับพักผ่อน ส่วนความชั่วร้ายก็คือความเจ็บปวดและความหวาดโหยเท่านั้น และความกลัวตายที่มนุษย์หลงลืมไปหรือไม่ใส่ใจในเรื่องนี้ สำหรับความปรารถนาหรือความน่ากลัวเหล่านี้เกิดขึ้นจากการที่มนุษย์หลีกเลี่ยงจากสภาวะของสัตว์แล้วพยายามค้นหาเหตุผลต่อเรื่องต่างๆ เป็นเพราะมนุษย์เปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตทำให้ต้องดิ้นรนกับการหาความรู้เกี่ยวกับการเกษตรและใช้วิธีการที่เขาคิดว่าถูกต้องในการเพิ่มผลผลิตให้ได้ตามที่ต้องการ

ข. ปัญหาความไม่เท่าเทียมจากสมมติฐานทางภาษา

ปัญหาของมนุษย์คือการสื่อสาร เพราะเหตุผลที่มนุษย์สร้างขึ้นจากนักปรัชญาจำเป็นต้องอาศัยภาษา และเราต้องเสียเวลาไปกับเรื่องนี้อย่างยาวนาน โดยปัญหานี้แสดงให้เห็นว่าก่อนที่จะมีการใช้ภาษาได้ มีสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น ซึ่งนำไปสู่ปัญหาว่า ภาษาเป็นสิ่งที่จำเป็นได้อย่างไร เพราะเมื่อมีคนมากกว่าหนึ่งคน จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสาร แต่สังคมในระดับนี้เป็นการใช้ภาษาที่อาศัยความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่สภาพสังคมดั้งเดิมที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์จริงๆ นั้นไม่มี มนุษย์มีสถานะอยู่ลำพังตามธรรมชาติ ไม่มีหลักแหล่ง แต่พอมนุษย์เริ่มมีครอบครัว มีลูก จะมีการกระทำหรือการต้องการของเด็กเพื่อบอกให้รู้ว่าตนเองต้องการอะไรผ่านภาษา ภาษาจึงเป็นรูปแบบที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการของเด็กนั่นเอง จึงเป็นที่มาของความแตกต่างระหว่างสถานะตามธรรมชาติที่บริสุทธิ์กับความต้องที่จะมีภาษา และดูเหมือนนักปรัชญาจะมุ่งเน้นถึงความต้องการที่จะมีภาษาเพื่อโต้แย้งกัน แต่ก็ยังไม่สามารถสร้างความสมบูรณ์ขึ้นได้จริง

ภาษาเริ่มต้นจากการอธิบายเรื่องนามธรรมด้านธรรมชาติวิทยาและอภิปรัชญา โดยสิ่งที่เป็นนามธรรมล้วนๆ จำเป็นต้องอาศัยการจดจำในแบบเดียวกัน คือถ้าเราพูดว่าสามเหลี่ยม ภาพนั้นจะต้องติดตรึงอยู่ในใจ ฉะนั้น การพูดจึงเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้เกิดความคิดกว้างขวางยิ่งขึ้น เมื่อใดก็ตามที่ขาดการพูด เมื่อนั้นการคิดและจินตนาการก็จะหยุดลง

ผู้เขียนสรุปประเด็นทางภาษาว่า ไม่ใช่สิ่งที่ธรรมชาติเพิ่มให้กับมนุษย์ ธรรมชาติก็ได้ช่วยมนุษย์ในการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่สังคมหรือมีส่วนช่วยมนุษย์ให้สัมพันธ์กัน ทำให้มนุษย์อาจกล่าวโทษธรรมชาติได้ทั้งที่มนุษย์ควรจะเป็นผลผลิตของธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ตามธรรมชาติก็ยังให้ความสามารถมนุษย์มาในการใช้งานได้อย่างถูกที่ถูกเวลา กล่าวคือ หากสัญชาตญาณเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ในการดำรงอยู่ในสภาวะธรรมชาติ ฉันทิ ทักษะการใช้เหตุผลก็เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ในการดำรงอยู่ในสังคม ฉันทินั้น

ค. ปัญหาความไม่เท่าเทียมจากสมมติฐานทางศีลธรรม

ผู้เขียนกล่าวถึงความดีหรือความชั่วนั้นในลักษณะตั้งคำถามว่า มนุษย์ผู้เจริญจะมีคุณธรรมมากกว่าความชั่วอย่างนั้นหรือ และคุณธรรมของพวกเขานั้นได้ก่อให้เกิดผลดีมากกว่าความชั่วร้ายอย่างนั้นหรือ มนุษย์ในสภาวะธรรมชาตินั้นไม่ได้อยู่ในสถานการณ์ที่มีความสุขมากกว่ามนุษย์ผู้เจริญแล้วหรืออย่างไร

โทมัส ฮอบบส์เสนอแนวคิดที่มนุษย์นั้นไม่มีความคิดในเรื่องความดี เพราะโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ชั่วร้าย และการที่พวกเขาชั่วร้ายจึงไม่รู้จักคุณธรรม แต่ผู้เขียนชี้ว่าเหตุผลที่ฮอบบส์เสนอนั้นเป็นไปตามที่พวกนักกฎหมายพยายามทำคือปกป้องพวกตนจากการนำความสามารถที่ตนมีไปใช้ในทางที่ผิด แต่เราอาจพูดได้อีกว่า มนุษย์ตามธรรมชาตินั้นอาจไม่ได้เลวร้ายนักเนื่องจากเขาไม่รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ดี ซึ่งไม่ได้เกิดจากการพัฒนาของกลุ่มนักคิดทางด้านเหตุผลหรือการใช้กฎหมายแต่อาศัยการสงบอารมณ์และความไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับการทำชั่วต่างหากที่ป้องกันไม่ให้เขาทำชั่ว ไม่รู้ว่าสิ่งไหนคือสิ่งที่พวกเขาควรจะดูหรือควรจะชื่นชม ไม่มีความคิดเรื่องความยุติธรรม แต่พวกเขาอาจจะใช้ความรุนแรงบ้างในบางกรณีเพื่อใหตนเองหลุดพ้นความทุกข์ แต่ไม่ใช้ในลักษณะเพื่อจัดการหรือลงโทษใครก็ตาม เหตุเพราะเขาไม่มีความแค้นอยู่ในหัวนั่นเอง

ผู้เขียนเสนอว่าคุณธรรมเรื่องความสงสารเห็นอกเห็นใจกัน ถือว่ามีอยู่ตามธรรมชาติที่จะช่วยควบคุมไม่ให้เกิดความรักตัวเองแบบหยิ่งยโสมากเกินไป ช่วยให้เกิดการปกป้องรักษากันและกันของเผ่าพันธุ์ทั้งหมด และเป็นคุณธรรมสากลและมีประโยชน์มากที่สุดต่อตัวมนุษย์ เพราะสิ่งนี้เป็นไปตามธรรมชาติอย่างมาก และเป็นตัวนำให้เรามุ่งไปช่วยเหลือผู้อื่นที่กำลังทนทุกข์ทรมานโดยปราศจากการอุกคืด ตัวอย่างจากคนที่ติดคุก แต่ถ้าเห็นสัตว์กำลังจะทำร้ายเด็กก็คงนั่งดูตายไม่ได้ สิ่งนี้เองที่เป็นแรงขับเคลื่อนของความเมตตาสงสารอันมีอยู่แล้วในธรรมชาติ ไม่เว้นแม้แต่คนที่ศีลธรรมเสื่อมทรามอย่างที่สุดก็ไม่สามารถลบล้างไปได้ แต่สิ่งเดียวที่ขวางไม่ให้ออกไปคือกรงขัง ฉะนั้น ในสภาวะธรรมชาติ ความสงสารเห็นอกเห็นใจกันนั้นยังเป็นสิ่งที่ควบคุมมนุษย์แทนกฎหมาย ศีลธรรม และคุณธรรม

ผู้เขียนอธิบายถึงลักษณะความรักทางศีลธรรมนั้นเป็นอารมณ์ที่ถูกสมมติขึ้นมาเพื่อใช้ตอนที่มนุษย์มีสังคมแล้วซึ่งอาจทำให้เกิดความรุนแรงทะเลาะกัน แต่สำหรับความรักทางกายภาพที่เกิดขึ้นในมนุษย์ตามสภาวะธรรมชาติ พวกเขาจะไม่ทำอะไรเลยนอกจากการเผ่าคอยอย่างเจียบสงบที่สุดในการฟังเสียงกระดุ่นจากธรรมชาติมากกว่าฟังเสียงกระดุ่นจากอารมณ์ภายใน ทำให้พวกเขาสงบนิ่ง มีความสุขมากกว่าจะอยู่อย่างเดือดดาล

ง. ข้อสรุป ผู้เขียนได้สรุปถึงความไม่เท่าเทียมกันตามธรรมชาติที่มนุษย์มีอยู่แล้ว ยังมีความแตกต่างและขยายกันออกไปอีกด้วยความไม่เท่าเทียมที่สังคมสร้างขึ้น เช่น มนุษย์คนหนึ่งอาจจะใช้การโกหกเพื่อที่จะยึดเอาที่พักของผู้อื่นมาเป็นของตน แต่สิ่งที่ทำให้พวกเขาจำเป็นต้องทำเช่นนั้นได้อย่างไรเมื่อไม่มีการยึดครองทรัพย์สิน คือถ้าคนใดคนหนึ่งไล่เราจากต้นไม้ต้นหนึ่ง เราก็เพียงย้ายออกไป เขาอาจมีสิทธิรบกวนเราได้ทีหนึ่ง แต่ไม่มีสิทธิที่จะห้ามเราโยกย้ายไปที่อื่น

ตอนท้ายผู้เขียนได้พยายามจะบอกถึงประเด็นปัญหาในบทต่อไปว่าจะกล่าวถึงคุณธรรมทางสังคมและคุณสมบัติอื่นๆ ที่มนุษย์มีโดยธรรมชาติ แต่ไม่มีความสามารถในการพัฒนาสิ่งเหล่านี้ได้ด้วยตัวเอง ซึ่งดูเหมือนว่าผู้เขียนจะพยายามหาหนทางตอบปัญหานี้ด้วยการคาดคะเนแบบมีหลักการ

5. ส่วนที่สอง

ก. ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางด้านกฎหมายและทรัพย์สิน

รูปแบบความคิดและรูปแบบอารมณ์ในหมู่เพื่อนมนุษย์คนอื่นไม่ได้มีความแตกต่างไปจากตัวของเราแต่อย่างใด คืออารมณ์การมีอยู่ของตนเอง และสิ่งแรกสุดที่มนุษย์สนใจคือการปกป้องรักษาตนเอง โดยประสบการณ์จะเป็นสิ่งสอนให้มนุษย์นั้นรักในสวัสดิภาพของตนซึ่งสิ่งนี้เป็นแรงกระตุ้นเพียงอย่างเดียวของการทำสิ่งต่างๆ ของมนุษย์ และด้วยเหตุนี้ทำให้มนุษย์เผชิญกับทางสองแพร่ง คือ 1. ทางค่อนข้างยากลำบากที่พวกเขาจำเป็นต้องพึ่งพามนุษย์คนอื่นๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกัน โดยเป็นการรวมกลุ่มเพื่อนมนุษย์เผ่าพันธุ์เดียวกัน แปรอยู่ร่วมกันแบบไม่มีใครมีอำนาจเหนือใคร แต่การรวมตัวนี้จะอยู่ตรงกับความต้องการของการรวมตัวนี้ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างอื่น 2. ทางแห่งความขัดแย้งของผลประโยชน์อันจะนำไปสู่ความสงสัย

หว่าดระแวงซึ่งกันและกัน มีเป็นไปในลักษณะที่ทุกคนจะมองเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว ทำให้มีการใช้กำลังจากคนที่คิดว่าตนเองแข็งแกร่งกว่า หรือใช้ไหวพริบล่แหล่เหลี่ยมเมื่อตนเองรู้สึกกว่าอ่อนแอกว่า

มนุษย์มีพัฒนาการทางด้านจิตใจมาจากการที่มนุษย์เริ่มมีการอยู่ร่วมกัน เป็นครอบครัว ก่อให้เกิดความรักแบบสามีภรรยา ความรักแบบพ่อแม่กับลูก ก่อให้เกิดความเป็นอยู่ร่วมกันแบบมีเสรีภาพและความรักต่อกัน ก่อนจะทำให้เพศหญิงเริ่มทำตัวเองให้อยู่ติดบ้าน เพื่อเลี้ยงดูลูกๆ ในขณะที่เพศชายออกไปนอกบ้านเพื่อหาอาหารและสิ่งต่างๆ มาดูแลครอบครัว เป็นรูปแบบสังคมแบบย่อมๆ ขณะเดียวกันได้พัฒนาไปสู่รูปแบบของการดำรงชีวิตอันประณีตมากขึ้นทำให้ร่างกายและจิตใจของเราอ่อนแอลง และมีลักษณะนิสัยในเรื่องความสุขเปลี่ยนตามไปด้วย ซึ่งทำให้คิดไปว่าสิ่งที่พวกเขาได้สร้างขึ้นมานั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นจริงๆ ซึ่งรวมไปถึงการรวมกลุ่มกันเป็นสังคมจากการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วมหรือแผ่นดินไหวเป็นต้น จนเริ่มมีการใช้ภาษาใช้กัน

เมื่อมนุษย์มาร่วมกันจึงเริ่มมีการพิจารณาถึงความปลอดภัยที่จะให้คนอื่น ๆ หันมาสนใจเราบ้าง นั่นคือการเริ่มให้คุณค่าสาธารณะซึ่งถูกสมมติขึ้นว่า ใครหน้าตาดีสุด แข็งแรงสุด ฉลาดสุด เป็นต้น ถือว่าเป็นก้าวแรกของความไม่เท่าเทียม และนำไปสู่ความชั่วร้าย เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการแบ่งแยกมนุษย์ออกเป็นสองพวก คือ พวกหนึ่งเป็นกลุ่มที่คนอื่นให้ค่าว่าดี ก็จะเริ่มหยิ่งโส หลงตัวเอง และดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น อีกกลุ่มก็คือฝ่ายที่ตนไม่ให้คุณค่า พวกนี้ก็จะเกิดความอับอายและอิจฉาริษยา ทั้งสองนี้นำไปสู่จุดจบของความบริสุทธิ์และความสุขตามที่เคยมีมาในสภาวะธรรมชาติ

มนุษย์ภายในสังคมจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์แบบใหม่อันมีลักษณะแตกต่างกันไปจากความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติ และในสภาวะสังคมมีความจำเป็นต้องใช้การลงโทษอย่างรุนแรงและจะรุนแรงเพิ่มเป็นเงาตามตัว ถ้าการละเมิดเกิดมากขึ้น จึงต้องมีการห้ามมนุษย์ไม่ให้ละเมิดกันและกันด้วยกฎหมาย แต่ผลที่ตามมาคือทำให้มนุษย์มีความอดกลั้นต่อกันน้อยลงและความเมตตาเห็นอกเห็นใจตามธรรมชาติก็เริ่มจางหายไป

ในทันทีที่มนุษย์เริ่มมีความจำเป็นด้านอาหารมากขึ้น แต่คนที่หาอาหารกลับน้อยลง จึงต้องหาอาชีพอื่นๆ เพื่อมาแลกเปลี่ยนกับอาหาร ทำให้เกิดกฎแห่งความยุติธรรมเพื่อปกป้องสิ่งต่างๆ ที่แต่ละคนมีอยู่ และสิ่งที่สำคัญที่ถูกมองว่าทุกสิ่งในธรรมชาติที่จะกลายเป็นทรัพย์สินเราได้ก็คือ “แรงงาน” ด้วยแรงงานที่มาจากสองมือเท่านั้นที่ทำให้ผู้เพาะปลูกสามารถอ้างสิทธิ์ต่อผลผลิตซึ่งเขาได้ลงแรงไป และก็เพราะแรงที่เขาได้ลงไปจะทำให้เขามีสิทธิ์ต่อที่ดินผืนนั้น และเมื่อทำอย่างต่อเนื่องก็จะเกิดการครอบครองจนแปรเปลี่ยนเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ทรัพย์สิน” ซึ่งเป็นการพิสูจน์ได้ว่า การที่พวกเขาทำเช่นนี้ก็ด้วยความเข้าใจว่าการแบ่งแยกที่ดินนั้นเป็นการก่อให้เกิดสิทธิแบบใหม่ที่เรียกว่า สิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน ซึ่งแตกต่างกับผลลัพธ์ที่มาจากธรรมชาติ

ผู้เขียนพิจารณาความเท่าเทียมของมนุษย์ในประเด็นนี้จะเกิดได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์นั้นมีความสามารถเท่าเทียมกัน ซึ่งตอนแรกอาจจะไม่มีปัญหามากนักในการรักษาสมดุลนี้ไว้ แต่พอเริ่มมีคนเก่งขึ้น แข็งแรงขึ้น

หรือทักษะมากขึ้น ความแตกต่างก็จะยิ่งเพิ่มมากขึ้นตามทำให้เกิดผลที่แตกต่างกันจนกลายเป็นความไม่เท่าเทียม และเพื่อสร้างการอยู่ร่วมกันได้จึงจำเป็นต้องมีการยึดถือหลักการตลอดจนสร้างสถาบันแบบใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อทุกคน ซึ่งไม่ใช่แบบเดียวกับกฎธรรมชาติที่ต่อต้านกลุ่มคนเหล่านี้

ข. ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางด้านการก่อตั้งผู้ปกครอง

การเกิดขึ้นของสังคมการเมืองมีด้วยสาเหตุ 3 ประการคือ 1. สิทธิของผู้พิชิตไม่ใช่สิทธิ และไม่สามารถจะก่อให้เกิดสิทธิอื่นๆ ตามมาได้ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้พิชิตและคนที่ถูกพิชิตเป็นไปในลักษณะสงครามซึ่งกันและกัน เว้นแต่ประเทศที่ถูกยึดครองจะมีเสรีภาพแบบเต็มที่และทุกคนสามารถเลือกผู้นำได้ด้วยตนเอง การพ่ายแพ้จากสงครามนั้นเกิดจากความรุนแรง และผลลัพธ์คือความว่างเปล่าและเป็นโมฆะ ฉะนั้น สังคมที่แท้จริงไม่อยู่บนสมมติฐานของผู้พิชิต 2. คำว่า “ความแข็งแรง” และ “ความอ่อนแอ” ล้วนสื่อความหมายไม่ตรงต่อความเป็นจริง เพราะการสถาปนารูปแบบการปกครองนั้น คำนี้ถูกแทนที่ด้วยคำว่า “จน” หรือ “รวย” เพราะคนเราไม่มีทางยอมลดความเท่าเทียมกันของตนเอง เว้นเสียจากการโดนรุกรานทรัพย์สินต่างๆ ของคนอื่นมาเป็นของตน 3. คนจนไม่มีอะไรจะสูญเสียนอกจากอิสรภาพ ทำให้เห็นว่าพวกคนรวยจะระมัดระวังป้องกันทรัพย์สินตนเอง และสร้างสังคมขึ้นมาเพื่อปกป้องอันตรายของทรัพย์สินตัวเอง

การเกิดขึ้นของรัฐบาลในระยะแรกไม่ได้มีรูปแบบที่แน่นอน สม่าเสมอ เพราะขาดความรู้และประสบการณ์จึงมีการพยายามแก้ไขปัญหามากมาย แต่ก็ยังไม่สมบูรณ์ เหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดการเลือกใครคนใดคนหนึ่งเป็นผู้นำก็ด้วยการที่เราเห็นว่าการยินยอมอยู่ภายใต้คนนั้นเพื่อการอยู่รอดของตัวเรา และเป็นสิทธิทางการเมืองที่ว่า ประชาชนได้มอบตนเองแก่ผู้นำไม่ใช่เพื่อเอาตนเองลงมาเป็นทาสแต่เป็นไปเพื่อการตั้งอยู่ของเสรีภาพของพวกเขานั่นเอง เพราะเสรีภาพจะอยู่ในลักษณะเดียวกับความบริสุทธิ์และการมีคุณธรรม ซึ่งจะมีคุณค่าขึ้นขึ้นอยู่กับการรับรู้จากคนที่มีอยู่เท่านั้น เขายกตัวอย่างเหมือนพ่อจะไม่เป็นนายลูกแต่อย่างใดเว้นแต่ในช่วงเวลาที่มีความช่วยเหลือของพ่อจำเป็นต่อลูก นอกเหนือจากเหตุผลนี้แล้วทั้งสองคนเท่าเทียมกัน และลูกจะพ้นจากภาวะที่ต้องการความช่วยเหลือของพ่อ ลูกจะเป็นอิสระจากสมบูรณในทันที ลูกจะเป็นหนี้พ่อด้วยการเคารพแต่จะไม่ใช้ด้วยการเชื่อฟัง สำหรับความกตัญญูเป็นหน้าที่อันควรที่จะต้องทำต่อพ่อ และเป็นสิทธิที่พ่อจะเรียกร้องเอาได้

จอห์น ล็อค กล่าวว่า ไม่มีมนุษย์คนไหนยอมที่จะขายเสรีภาพของตนเพื่อที่จะให้ตัวเองตกอยู่ภายใต้คนที่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ และซามูเอล ปูเฟนดอร์ฟ กล่าวอีกว่า ถ้าคนๆ หนึ่งสามารถที่จะโอนทรัพย์สินของตนเองให้คนอื่นโดยการยินยอมและการทำสัญญา เขาเองก็สามารถที่จะยกเสรีภาพของตนให้กับคนอื่นได้ด้วย ผู้เขียนมองว่า สิทธิต่อกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากการตกลงร่วมกันของมนุษย์ แต่ไม่ใช่กรณีสิทธิที่มีมาตามธรรมชาติตั้งแต่เกิด เช่น ชีวิตและเสรีภาพ ซึ่งธรรมชาติได้อนุญาตให้มนุษย์ทุกคนสามารถแสวงหาความสุขจากสิ่งนี้ได้ จึงเป็นที่น่าสงสัยว่ามนุษย์มีสิทธิอะไรที่จะยกตนเองให้กับคนอื่น เหมือนกับการที่นักกฎหมายประกาศว่าลูกของทาสที่เกิดมาก็ต้องเป็นทาส นั้นเท่ากับคำตัดสินที่มีความหมายอีกนัยว่า มนุษย์ไม่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ โดยจุดเริ่มต้นของรัฐบาลไม่ได้มาจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจ

ใจ แต่อำนาจเป็นขั้นสุดท้ายของรูปแบบรัฐบาลที่กำลังจะเสื่อมสลายเท่านั้น ซึ่งอำนาจนั้นโดยธรรมชาติเป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรม จึงไม่สามารถที่จะใช้เป็นฐานสำหรับการสร้างสิทธิ ตลอดจนเป็นสิ่งที่สร้างความไม่เสมอภาคในสังคมขึ้นมา

สำหรับอำนาจหน้าที่และสิทธิของผู้ปกครองจะถูกสถาปนาขึ้นมาจากกฎหมายพื้นฐาน ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะหมดความชอบธรรมไปในทันทีเมื่อกฎหมายได้ถูกทำให้สิ้นสุดลง เมื่อนั้นเองประชาชนก็ไม่มีพันธะที่จะต้องเชื่อฟังเขาอีกต่อไป ยิ่งไปกว่านั้นประชาชนแต่ละคนจะได้รับสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติดั้งเดิมกลับมา สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าหัวใจของรัฐไม่ได้อยู่ที่เหล่าผู้ปกครองแต่อยู่ที่กฎหมายพื้นฐานซึ่งได้สร้างสาระของรัฐขึ้นมาต่างหาก

ค. ความไม่เสมอภาคทางด้านการเปลี่ยนผ่านอำนาจ

การที่คนผู้เคยชินกับการต้องพึ่งพา เคยชินต่อชีวิตที่สะดวกสบาย พวกเขาจะไม่สามารถหลุดพ้นพันธนาการออกมาได้ พวกเขาจึงยินยอมเป็นทาสเพื่อแลกกับการรักษาไว้ซึ่งความสงบสุขของสังคม ใครเป็นผู้ปกครองก็กลายมาเป็นการสืบทอดกันโดยสายเลือด จนผู้ปกครองเคยชินคิดว่าตำแหน่งของตนก็คือสมบัติประจำตระกูล ยิ่งไปกว่านั้นพวกเขายังคิดต่อไปอีกว่าตัวของพวกเขาเองนี้แหละคือผู้ครอบครองประชาคมทั้งหมดเนื่องจากครั้งแรกพวกตนเป็นผู้ปกครองพวกเดียว ในเวลาที่ผู้ปกครองเรียกประชาชน เขาก็เรียกเสมือนทาสรับใช้ทั้งๆ พวกเขาก็เป็นพลเมืองเช่นเดียวกันกับตัวผู้ปกครอง และเวลาที่เขานับประชาชนก็นับหัวเหมือนสิ่งของที่ตนเป็นเจ้าของเช่นเดียวกับวัวควาย แต่เมื่อเวลาที่เรียกตนเองกลับเรียกตนเสมอหนึ่งเทพเจ้าทั้งหลาย หรือไม่ก็เรียกว่าเป็นจอมกษัตริย์เหนือกษัตริย์ทั้งปวง

สรุป ความไม่เสมอภาคนั้นมาจากการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกัน 3 อย่างคือ ก. พวกที่สถาปนากฎหมายและสิทธิ ทำให้เกิดคนจนและคนรวย 2. พวกผู้ปกครองทำให้เกิดคนแข็งแรงและอ่อนแอ 3. การเปลี่ยนผ่านอำนาจทำให้เกิดนายกับทาส โดยผู้เขียนต้องการพิสูจน์ว่า คนรวยจำนวนหยิบมือและคนที่มีอำนาจล้นมือผู้อยู่บนจุดสูงสุดของโซ่คนและเกียรติยศ ในขณะที่ฝูงชนต่างดิ้นรนในความอยากและความมืดบอด เพราะพวกคนกลุ่มแรกให้ค่าต่อสิ่งต่างๆ ที่พวกตนมีและคนอื่นๆ ที่เหลือไม่มี และถ้าได้มีการเปลี่ยนตำแหน่งสถานะของคนในสังคม พวกคนกลุ่มแรกจะรู้สึกหมดสิ้นความสุขไปในทันทีที่คนอื่นหมดสิ้นจากการเป็นทาส

ผู้เขียนพยายามเสนอให้เห็นถึงการสิ้นสุดของการปกครองแบบทรราชที่ปกครองโดยไม่มีการพูดถึงเรื่องคุณธรรม ศีลธรรม โดยปัจเจกบุคคลทั้งหมดจะกลับไปสู่ความเสมอภาคอีกครั้ง เป็นการนำไปสู่ภาวะธรรมชาติแบบใหม่ที่แตกต่างกับสภาวะธรรมชาติดั้งเดิม เหตุที่เหมือนกันก็เพราะว่าสภาวะธรรมชาติดั้งเดิมเป็นความบริสุทธิ์ แต่สภาวะธรรมชาติแบบใหม่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการเสื่อมถอยจนถึงขีดสุด

บทวิจารณ์: คุณค่าของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้นำเสนอประเด็นด้านปรัชญาการเมือง โดยนำเสนอธรรมชาติความไม่เท่าเทียมอย่างน่าสนใจ และเมื่อศึกษาแล้วจะพบรายละเอียดที่หนังสือพยายามนำเสนอ ดังนี้

1. รูปแบบการเขียน เป็นการใช้เขียนแบบความเรียง โดยวางเนื้อหาเพื่อตอบโจทย์ปัญหาที่ตั้งไว้ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย มีตัวอย่างอธิบายให้เห็นลักษณะที่เป็นนามธรรมด้วยคำที่เป็นรูปธรรมชัดเจน มีการอ้างอิงแนวคิดสำคัญของโทมัส ฮอบบส์ จอห์น ล็อก ที่ถือว่ามียุทธผลต่อแนวคิดทางการเมืองในยุคนั้น และใช้การวิพากษ์ด้วยเหตุผลทั้งในส่วนที่ไม่เห็นด้วยและเห็นด้วยไว้ได้อย่างชัดเจน มีการจัดสัดส่วนเนื้อหาเป็นวรรคๆ มีหมายเลขกำกับ และอธิบายไปตามลำดับ มีการอธิบายคำเฉพาะบางคำไว้อย่างละเอียดในตอนท้าย

2. รูปแบบเนื้อหา การนำเสนอเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ เราอาจเห็นประเด็นหลัก 2 เรื่องคือ

ก. ความไม่เท่าเทียมพิจารณาจากธรรมชาติ คือธรรมชาติมนุษย์แบบธรรมชาติ กับธรรมชาติมนุษย์แบบสังคม โดยมนุษย์ตามธรรมชาตินั้นพิสูจน์ผ่านการอยู่แบบคนเดียว สงบ แก้ปัญหาบนฐานของความเมตตา ธรรมชาติแบบนี้จึงไม่มีปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมกัน แต่ธรรมชาติแบบสังคมทำให้มนุษย์หาเหตุผลเพื่อยืนยันความจำเป็นของการอยู่ร่วมกัน การยอมเป็นทาส การแบ่งชนชั้นระหว่างคนรวย คนจน คนโง่ คนฉลาด เป็นต้น ซึ่งรูปแบบของหนังสือนี้จึงเป็นการนำเสนอว่าควรศึกษามนุษย์ก่อนที่มนุษย์จะเปลี่ยนไปเป็นนักคิด นักปรัชญา เป็นการเสนอที่ตรงข้ามกับนักคิดสมัยใหม่ยุคเรืองปัญญาที่เชื่อว่า คนต้องเป็นนักปรัชญาก่อนคือมีเหตุผลมากพอจึงจะสามารถเข้าใจทุกอย่างได้

ข. ความไม่เท่าเทียมพิจารณาจากข้อบัญญัติทางภาษา โดยมีภาษาธรรมชาติกับภาษาสังคม ภาษาธรรมชาตินั้นคือความเจ็บ การฟัง การปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ ส่วนภาษาสังคมคือการสื่อสาร การพูด การบัญญัติกฎกติกาต่างๆ ขึ้น มีการอธิบายเรื่องนามธรรมด้านธรรมชาติวิทยาและอภิปรัชญา โดยสิ่งที่เป็นนามธรรมล้วนๆ จำเป็นต้องอาศัยการจดจำในแบบเดียวกัน คือถ้าเราพูดว่าสามเหลี่ยม ภาพนั้นจะต้องติดตรึงอยู่ในใจ ทำให้การพูดและการอ่านหนังสือจึงเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้เกิดความคิดกว้างขวางยิ่งขึ้น ตรงกันข้ามเมื่อใดก็ตามที่หยุดพูด เมื่อนั้นการคิดและจินตนาการก็จะหยุดลง ไม่ต่างจากการปฏิบัติธรรม ปิดวาจาตามหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นการหยุดความคิดฟุ้งซ่านที่อยู่ในใจลง เพื่อให้เราเข้าถึงธรรมชาติเดิมของมนุษย์ยิ่งขึ้น

3. เป้าหมาย หนังสือเล่มนี้มีเป้าหมาย คือต้องการคลี่คลายปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมว่ามาจากปัญหาทางด้านสังคมมากกว่าจะมาจากตัวบุคคล ซึ่งถ้าพิจารณาจากเหตุนี้จะพบว่า สังคมเป็นส่วนสำคัญของปัญหา ซึ่งรวมถึงนักคิดต่างๆ ที่พยายามอธิบายว่าสาเหตุความในตัวของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นมาเพื่อสนองตอบการสร้างสังคม ซึ่งรูสโซชี้ให้เห็นว่า ไม่ใช่สาเหตุความที่มีปัญหา แต่การที่นักคิดพยายามหาเหตุผลให้กับความชอบธรรมในการสร้างสังคมต่างหากที่มีปัญหา เพราะนั่นเท่ากับทำลายธรรมชาติที่ติดตัวมา แล้วสร้างความไม่เท่าเทียมกันเพื่อบอกกับคนอื่นว่านี่คือความเท่าเทียม

ฉะนั้น การเข้าใจมนุษย์ตามธรรมชาติจริงๆ จึงห่างไกลจากแนวทางของกลุ่มนักคิดสมัยนั้นนำเสนอ ซึ่งทั้งหมดนี้รัฐโซฮาคัยประสบการณ์ในการเข้าใจธรรมชาติและพยายามนำเสนอ แต่ถือว่าเขาทำสำเร็จในระดับหนึ่งคือ ทำให้เกิดการปฏิวัติฝรั่งเศส แต่อย่างไรก็ตาม สังคมก็ยังคงดำเนินต่อไป และจุดนี้เองที่ชี้ให้เห็นว่า การที่คนพยายามจะชี้ให้เห็นโทษของการคิดเชิงสังคมนั้นไม่อาจจะบอกหรือแนะทางอื่นใดได้นอกจากตนเองนั้นต้องออกมาจากสังคมนั้นเสียก่อน เช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าทรงหลีกออกและแสวงหาโมกขธรรมโดยถือว่าการบวชนั้นเป็นการใช้ชีวิตแบบเสรีภาพและไม่ถูกครอบงำด้วยสิ่งใด แต่บนฐานคิดแบบนี้ก็ต้องเชื่อมโยงกับธรรมชาติที่แท้ มากกว่าธรรมชาติที่สังคมสร้างขึ้นอีกที

สรุป

หนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอธรรมชาติดั้งเดิมตามหลักการทางประสบการณ์ของผู้เขียนเป็นหลัก มากกว่าจะเป็นการบรรลุแก่นธรรมความเป็นจริง เพราะสังคมได้จากผู้เขียนจะนำเสนอแหล่งข้อมูลทางชีววิทยาและเหตุการณ์ที่สามารถเข้าใจได้ผ่านประสบการณ์ ต่างกับพระพุทธเจ้าที่ได้เห็นความจริงเหล่านี้จากพระปัญญาทำให้เห็นว่าธรรมชาตินั้นคือความไม่เที่ยง เป็นทุกข์และไม่ใช่อัตถ์ตน ซึ่งความต่างกันนี้เองทำให้งานเขียนนี้พยายามแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมโดยชี้ให้เห็นปัญหา แต่ไม่อาจหาทางแก้ไขได้อย่างเป็นรูปธรรม

แต่อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้ก็เหมาะสมกับประชาชนทุกคนที่จะนำมาพิจารณาในแง่ของสังคมที่ประสบปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมนั้น ควรพิจารณาแนวทางที่รัฐโซฮาคัยเสนอคือผู้ที่จะแก้ปัญหานั้นได้ไม่ใช่ผู้ปกครองที่พยายามจะรักษาความไม่เท่าเทียมนั้นไว้ แต่เป็นประชาชนทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเป็นเจ้าของเสรีภาพต่างหากที่จะพิจารณาให้เห็นถึงสิ่งที่ธรรมชาติมอบมาให้มันไม่ควรถูกคนอื่นมาชิงเอาไป เพราะทุกคนต่างกลัวและพึงพอใจกับคุณค่าที่สังคมเสนอให้

ผู้วิจารณ์ถือว่า หนังสือเล่มนี้ยังทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ในแง่ของการที่ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นข้อบกพร่องสำคัญของหนังสือคือไม่สามารถจะพิจารณาธรรมชาติจริงๆ ของมนุษย์ได้ เพราะเขาตระหนักว่าธรรมชาติมนุษย์นั้นถูกสังคมปกปิดไว้จนแทบจะไม่มีใครเคยเข้าใจธรรมชาติแบบนั้นได้อีก และถึงแม้จะพยายามอธิบายอย่างไรนั้นก็เท่ากับเรากำลังใช้ภาษาเพื่ออธิบายธรรมชาติอีกทีซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งถูกและผิดเท่ากับว่าหนังสือเล่มนี้ยังคงเป็นปัญหาปลายเปิดให้กับผู้สนใจทางแนวคิดได้ต่อยอดประเด็นคำถามเรื่องธรรมชาตินี้ต่อไปว่าเราควรอธิบายต่อไปหรือควรจะเงียบแล้วย้อนกลับไปสู่การใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมอีกครั้ง

References

- Rousseau, Jean Jacques. (2012). *Discourse on the Origin and Basis of Inequality Among Men*. Suppapol, S. tr. Bangkok: Siam Review.